

اصول قانون اساسی

در رتو نظرات شورای نگهبان

عنوان

اصل نود و هشتم

شماره مسلسل: ۱۳۹۶۰۰۴۳

تاریخ: ۱۳۹۶/۰۷/۲۲

شناختن

عنوان:

اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان

اصل نود و هشتم

تدوین:

محمد فتحی

ناظر علمی:

کاظم گوهی

شماره مسلسل: ۱۳۹۶۰۰۴۳

تاریخ انتشار: ۱۳۹۶/۰۷/۲۲

فهرست مطالب

۱-نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی	۱
۱.۱. طرح قانونی راجع به تفسیر اصل یا اصولی از قانون اساسی	۲
۱.۲. لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی»	۳
۱.۳. طرح تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور	۶
۲-نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران	۶
۳-نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان	۶
۳.۱. نظریه تفسیری در پاسخ به استفسار رئیس‌جمهور نسبت به اثر قوانین تفسیری بر حقوق و شرایط ایجادشده برای اشخاص طبق قوانین اولیه	۶
۴-نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی	۹
۴.۱. استعلام رئیس اداره حقوقی دادگستری نسبت به تفسیری بودن برخی از نظریات ابرازی شورای نگهبان در ارتباط با قانون اساسی	۹
۴.۲. استعلام معاون رئیس‌جمهور و رئیس سازمان انرژی اتمی ایران نسبت به امکان نقض قوانین دائم توسط قوانین بودجه سالانه	۱۰
۴.۳. استعلام وزیر نیرو نسبت به تسری یا عدم تسری تفسیر قانون به موضوعات مختومه شده	۱۳
۴.۴. استفسار مدیر کل حقوقی و امور مجلس دیوان محاسبات کشور نسبت به مفاد اصل ۱۴۱ قانون اساسی	۱۴
۵-تذکرهای ارشادی و قانونی شورای نگهبان	۱۶
۵.۱. تذکر به شورای عالی انقلاب فرهنگی در خصوص مرجعیت شورای نگهبان در تفسیر اصول قانون اساسی، از جمله اصل ۲۴	۱۶

اصل نود و هشتم

تفسیر قانون اساسی به عهده شورای نگهبان است که با تصویب سه چهارم آنان انجام می‌شود.

۱- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱-۱. نظر شماره ۹۷۵۱/۷/۲۷ مورخ ۱۳۶۲/۷/۱۷ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی راجع به تفسیر اصل یا اصولی از قانون اساسی مصوب ۱۳۶۲/۷/۱۷ مجلس شورای اسلامی

۱-۱-۱-۱- مستفاد از اصل ۹۸ قانون اساسی این است که در موارد اختلاف نظر در مفاد قانون اساسی چنانچه در اثر اختلاف نظر در مفاد اصلی از اصول برای مقامات و اشخاصی که در ارتباط با آن می‌باشند، بنبست عملی ایجاد شده باشد به طوری که رفع بنبست متوقف بر کسب نظر مستقیم از شورای نگهبان باشد، شورای نگهبان در صورت تشخیص اجمال اصل، آن را تفسیر می‌نماید ولی اگر موضوع مورد اختلاف در مسیر بررسی و تصویب مجلس شورای اسلامی و مالاً شورای نگهبان باشد، تفاصیل تفسیر از سوی یک یا جمیع از نمایندگان یا افراد و مقامات دیگر مورد ندارد، هر یک از نمایندگان طبق برداشت خود از قانون اساسی رأی می‌دهد و یا هیئت دولت لایحه مورد نظر را مطابق برداشت خود از قانون اساسی تنظیم می‌نماید و سرانجام چنانچه لایحه یا طرح تصویب شد، شورای نگهبان نظر خود را اعلام می‌دارد.

در مواردی که تفسیر به عنوان الغاء خصوصیت و یا توسعه و تضییق موضوع مذکور در اصلی از اصول قانون اساسی باشد، در صورتی که احتیاج مبرم کشور به تفسیر احساس شود، و شورای نگهبان این احتیاج را تشخیص داد، اصل مورد نظر را تفسیر خواهد نمود.

بنابراین طرح قانونی مرفوم که به طور مطلق اشعار می‌دارد هر وقت هر نمایندگانی به هرگونه تفسیر اصلی را خواست می‌تواند از طریق رئیس مجلس از شورای نگهبان بخواهد و شورا را مکلف نموده در مدت معینی پاسخ تفسیری دهد، مغایر قانون اساسی است.^(۱)

۱. ماده واحده- در اجرای اصل نود و هشتم قانون اساسی هر کدام از نمایندگان حق دارد از طریق ←

۱-۲. نظر شماره ۱۳۸۲/۲/۱۷ مورخ ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۵/۸/۲۲ مجلس شورای اسلامی تحت عنوان «مسئولیت رئیس جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی

^(۱) ۱-۲-۱- ماده یک:

الف- ...

د- شمول دستگاه‌های حکومتی در مورد خبرگان رهبری و شورای نگهبان و مجمع تشخیص مصلحت و مجلس شورای اسلامی و قوه قضائیه و هر مقام و دستگاه دیگری که قانون اساسی به آنها اختیار یا وظیفه‌ای داده است نسبت به تشخیص، برداشت، نوع و کیفیت اعمال این اختیار و مسئولیت، خلاف اصول مربوط قانون اساسی مِن جمله ۷۱، ۷۳، ۸۵، ۹۴، ۹۶، ۹۸، ۱۰۷، ۹۹، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۲، ۱۵۶ شناخته شد.

ه- عموم عبارت کلیه دستگاه‌ها شامل دستگاهی می‌شود که در قانون اساسی مرجع تشخیص مغایرت با اصول قانون اساسی تعیین شده است؛ لذا از این جهت، مغایر اصول ۹۴ و ۹۶ قانون اساسی شناخته شد.

→ رئیس مجلس تقاضای تفسیر هر یک از اصول قانون اساسی را بنماید. رئیس مجلس پس از اعلام وصول این تقاضا در اولین جلسه علنی بلاfacسله آن را به شورای نگهبان منعکس می‌نماید. شورای نگهبان حداکثر ظرف مدت یک ماه تفسیر اصل یا اصول مزبور را رسماً به مجلس اعلام می‌نماید. متن پاسخ بلاfacسله طبع و توزیع و بدون مذاکره در اولین جلسه علنی توسط رئیس یا یکی از منشی‌ها قرائت می‌گردد.

تبصره- شورای نگهبان رونوشتی از تفسیر اصول قانون اساسی را که بنا به درخواست قوه مجریه و قوه قضائیه به عمل می‌آید به مجلس شورای اسلامی ارسال می‌دارد. رئیس مجلس پس از دریافت تفسیر به ترتیبی که در ماده فوق بیان شد، آن را در اختیار مجلس خواهد گذاشت.

(در خصوص ایجاد شورای نگهبان، اصلاحی از سوی مجلس انجام نشده و لذا این طرح، به سرانجام قانونی نرسیده است).

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل هفتاد و یکم، شماره ۱-۸-۱.

... چون تبصره ذیل این ماده مبتنی بر مفاد ماده مذکور است با توجه به ایرادات واردہ بر آن باید اصلاح شود؛ سپس اظهار نظر خواهد شد.

۲-۲-۱- ماده دو: ^(۱)

الف- صدور دستور توقف در خصوص تصمیمات و اقداماتی که مطابق قانون اساسی مسئول مشخص دارد، خلاف اصول متعدد قانون اساسی مِن جمله اصول ۷۱، ۸۵، ۹۴، ۹۶، ۹۸، ۹۹، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۵۶، ۱۱۲ و ۱۷۵ شناخته شد.

و نیز عبارت «هر یک از قوا و نهادهای حکومتی» همان ایرادات شرعی و قانون اساسی جزء‌های «(الف)، (ب)، (د)، (ه)» بند (۱) [= ایراد مذکور در بند ۱-۲-۱] را دارد.

۲-۳- تبصره یک ماده دو: ^(۲)

الف- چون مستفاد از اصول قانون اساسی این است که رسیدگی قضایی در تمام مراحل از ابتدا تا قطعیت حکم به عهده قوه قضائیه و محاکم دادگستری می‌باشد ورود رئیس جمهور در پرونده‌های قضایی و احکام صادر، از این جهت مغایر اصول ۳۶، ۱۵۶، ۱۵۹ قانون اساسی شناخته شد و الزام قوه قضائیه و محاکم و قضات به رسیدگی، به صرف درخواست رئیس جمهور، دخالت در امر قضاء و موجب اختلال در وظایف و اختیاراتی است که به نص قانون اساسی بر عهده این قوه نهاده شده است؛ از این جهت نیز مغایر اصول ۵۷ و ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد. ضمناً چون درخواست مذکور موجب توقف اجراء و آثار و تبعات رأی می‌گردد، همان ایراد مربوط به قوه قضائیه، موضوع جزء (الف) بند (۳) [= ایراد مذکور در بند ۲-۲-۱] را دارد.

۲-۴- تبصره دو ماده دو: ^(۳)

الف- ...

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل هفتاد و یکم، شماره ۲-۸-۱.
۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و یکم، شماره ۳-۸-۱.
۳. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و یکم، شماره ۴-۸-۱.

ب- مفاد و مفهوم این تبصره همان ایرادات جزءهای (د) ... بند (۱) [= ایراد مذکور در بند ۱-۲-۱] ... را دارد؛ پس از رفع اشکال، اظهار نظر خواهد شد.

۱-۵-۲- ماده سه:^(۱)

الف- این ماده ایرادات جزءهای (الف)، (ب)، (د)، (ه) بند (۱) [= ایراد مذکور در بند ۱-۲-۱] و بندهای (۳) [= ایراد مذکور در بند ۱-۲-۲] و ... را دارد.

۱-۶- عموم و اطلاق ماده (۲) و تبصره (۱) آن و ماده (۳) موجب معتبر دانستن برداشت رئیس جمهور از قانون اساسی در موارد اختلاف است؛ لذا از این جهت، مغایر اصل ۹۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و یکم، شماره ۱-۵-۸-۱.

۲. ماده ۲- ماده (۱۴) به شرح زیر اصلاح و سه تبصره به آن الحق می‌شود:

ماده ۱۴- در صورت توقف، نقض یا عدم اجرای اصلی از اصول قانون اساسی، رئیس جمهور در اجرای وظایف خویش برای اجرای قانون اساسی به نحو مقتضی اقدام می‌نماید و برای این منظور می‌تواند ضمن دستور توقف تصمیمات و اقدامات انجام‌شده برخلاف قانون اساسی، مراتب را به اطلاع بالاترین مقام مسئول مربوطه در هر یک از قوا و نهادهای حکومتی برساند و علت توقف، نقض یا عدم اجرا را خواستار گردد. مقام مسئول موظف است در اسرع وقت مناسب، حداقل ظرف مدت دو ماه پاسخ خود را مشروحاً و با ذکر دلیل به اطلاع رئیس جمهور برساند. در صورتی که پس از بررسی و تشخیص رئیس جمهور، توقف یا نقض یا عدم اجرا همچنان ثابت باشد، رئیس جمهور نسبت به اجرای اصل یا اصول مربوطه و رفع عوارض ناشی از تخلف، اقدام لازم را معمول و از جمله دستور توقف تصمیمات و اقدامات انجام‌شده برخلاف قانون اساسی را صادر می‌نماید و پرونده امر را برای تعقیب متخلص، به مراجع صالح اداری و قضایی ارسال می‌دارد. متخلف برای اول به یک تا سه سال و در صورت تکرار به انفصال دائم از خدمات دولتی محکوم می‌شود.

تبصره ۱- رئیس جمهور اگر رأی قضایی را مغایر قانون اساسی تشخیص دهد، نقض رأی مذکور را از دیوان عالی کشور درخواست می‌نماید. این درخواست موجب توقف اجرا و آثار و تبعات رأی تا پایان رسیدگی می‌شود.

رئیس قوه قضائیه مکلف است شعبه‌ای خاص در دیوان عالی کشور متشکل از یک رئیس و دو مستشار که دارای پایه یازده قضایی باشند را برای رسیدگی به این درخواست تشکیل دهد. اعضاء این شعبه به انتخاب هیئت عمومی دیوان عالی کشور و با حکم رئیس قوه قضائیه منصوب می‌شوند. رسیدگی به درخواست رئیس جمهور توسط قضات شعبه مزبور انجام و نظر اکثریت ملاک عمل خواهد بود. هنگام رسیدگی هیئتی مرکب از سه حقوقدان به انتخاب مجلس شورای اسلامی و سه حقوقدان به انتخاب هیئت وزیران در جلسه حضور خواهد داشت و نظرات و توضیحات خود را به شعبه ارائه خواهد

۱-۳. نظر شماره ۸۹/۳۰/۳۸۱۹۹ مورخ ۱۳۸۹/۲/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح تدوین و تقدیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۹/۱/۲۵ مجلس شورای اسلامی ۱-۳-۱- بند (د) ماده (۸)،^(۱) مغایر اصول ۹۱ تا ۹۸ قانون اساسی ساخته شد.

۲- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران

۳- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان

۱-۱. نظریه تفسیری شماره ۷۶/۲۱/۵۸۳ مورخ ۱۳۷۶/۳/۱۰ شورای نگهبان در پاسخ به استفسار رئیس جمهور نسبت به اثر قوانین تفسیری بر حقوق و شرایط ایجاد شده برای اشخاص طبق قوانین اولیه

شماره: ۷۸۱۰۸

تاریخ: ۱۳۷۳/۱۲/۲۲

شورای محترم نگهبان

همان‌گونه که عنایت دارند مطابق اصل ۷۳ قانون اساسی، قوانین عادی در موارد ابهام و اجمال، تفسیر می‌شوند؛ مع‌هذا نظر به اینکه اصولاً در اکثر قریب به تمامی موارد، بین وضع قانون و تفسیر آن فاصله زمانی وجود دارد و در این مدت با اجرای قانون اصلی، برای اشخاص، حقوقی ایجاد می‌شود و در بسیار از اوقات نیز این حقوق به غیر، متقلع و یا به ارث می‌رسد، مضافاً اینکه اجرای قوانین مزبور در موارد معنابهی مستلزم ارجاع

→

نمود. در صورت نقض رأی از سوی شعبه مزبور، پرونده جهت رسیدگی به مرجع قضایی صالح ارسال می‌شود و آن مرجع مکلف به تبعیت از نظر شعبه خاص دیوان عالی کشور خواهد بود.
تصریه ۲-

ماده ۳- ماده (۱۵) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۱۵- به منظور اجرای صحیح و دقیق قانون اساسی، رئیس جمهور می‌تواند در صورت احراز تخلف به هر یک از قوای مقننه و قضائیه و مجریه و نهادهای حکومتی تذکر و اخطار دهد. ترتیب اثر ندادن به تذکر و اخطار رئیس جمهور، می‌تواند به اقدامات مذکور در ماده (۱۴) این قانون و تصریه (۱) آن منجر شود.

(در خصوص ایراد شورای نگهبان، اصلاحی از سوی مجلس انجام نشده و لذا این لایحه، به سرانجام قانونی نرسیده است).

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل نود و یکم، شماره ۱-۷-۱.

امر به قوانین دیگر نیز هست (کما اینکه هزینه اعتبار طرح‌ها که موضوع قانون بودجه است در بسیاری از موارد ملازمه با پرداخت حقوق کارگر یا خرید اجنس دارد و این امر براساس قوانین کار و مدنی، حقوقی را برای طرف، ایجاد می‌کند) و در نتیجه بر حسب قوانین مرتبط با یکدیگر و در پی اجرای آنها پیچیدگی‌های زیادی در امور مردم به وجود می‌آید. با توجه به این پیچیدگی‌ها هنگامی که تفسیر مؤخر انجام می‌یابد این سوال مطرح می‌شود که مطابق اصول کلی آیا تفسیر قانون به لحاظ آثار و نتایج مترتب بر آن تا چه حد باید و می‌تواند عطف به گذشته شود و حقوق ایجاد شده را متنفس نماید و یا کدام دسته از حقوق و آثار را می‌تواند نادیده بگیرد؟

به عنوان مثال به موجب قانونی که تحت عنوان اعاده به خدمت کارکنان بازنشسته دولت در سال ۱۳۶۱ به تصویب مجلس رسید دولت اجازه یافت تعدادی از بازنشستگان را اعاده به خدمت نماید.

در سال ۱۳۶۶ نیز قانون تعديل نیروی انسانی تصویب شد و در آن دولت اجازه یافت افراد بازنشسته را به صورت موقت به خدمت بگیرد. از آن پس دولت به دو صورت زیر عمل کرده است:

الف- اعاده به خدمت تعدادی از بازنشستگان متخصص به استناد قانون مصوب سال ۱۳۶۱.

ب- تصویب اشتغال موقت برخی از بازنشستگان به استناد ماده (۸) قانون تعديل نیروی انسانی مصوب ۱۳۶۶.

قابل ذکر است که مصوبات اعاده به خدمت دولت در فاصله دی‌ماه ۱۳۶۶ تا خرداد ۱۳۷۳ که بالغ بر (۴۶) تصویب‌نامه و ناظر به تعداد (۱۳۰) نفر است نیز مورد ایراد ریاست محترم جمهوری وقت به استناد اصل ۱۲۶ و ریاست محترم مجلس شورای اسلامی به استناد اصل ۱۳۸ قرار نگرفته است.

در سال ۱۳۷۳ مجلس شورای اسلامی با تصویب قانون تفسیر ماده (۸) قانون تعديل نیروی انسانی مقرر داشت: «ممنوعیت اشتغال به کار بازنشستگان موضوع ماده (۸) قانون نحوه تعديل نیروی انسانی شامل اعاده به خدمت بازنشستگان نیز می‌گردد». اکنون اگر قانون تفسیر فوق‌الذکر (مصطفوب ۱۳۷۳) در این قضیه، عطف به مسابق گردد و شامل افرادی هم بشود که در فاصله سال‌های ۱۳۶۶ تا ۱۳۷۳ اعاده به خدمت شده‌اند و مسئولیت‌های مختلفی را ایفا کرده و تعدادی از آنها تصمیمات مهی مالی و

اداری فراوانی گرفته‌اند موجب می‌شود حقوق ایشان و حقوق دیگر اشخاص و حق کلیه اموری که براساس تصمیمات ایشان محقق شده است (از جمله معاملات و عقودی که با تجویز آنان صورت گرفته است) محل اشکال قرار گیرد؛ زیرا در قانون تفسیر، مقرر شده است که افراد مذبور، ممنوعیت از اشتغال داشته‌اند و علی القاعده بر امر ممنوع، آثار امر مجاز نباید مترتب شود.

شاره به این نکته بجاست که با توجه به قواعد و اصول حقوق اداری، امور و حقوق مذبور براساس فهم مجری از قانون حاکم در زمان خود ایجاد شده است، به ویژه آنکه تفسیر، علی‌الاصول در مواردی صورت می‌گیرد که قانون، مشتمل بر چند معنی است و اتخاذ هر یک از آنها قبل از تغییر مرجع ذی‌صلاح، مغایر با قانون اصلی نمی‌باشد و همان‌طور که در بالا یادآوری شد در موضوع مطروحه، ریاست محترم جمهوری وقت و ریاست محترم مجلس شورای اسلامی نیز اعلام مغایرت مصوبات را با قانون اعلام نداده است.

با عنایت به آنچه گذشت خواهشمند است با توجه به اصول ۷۳ و ۹۸ قانون اساسی نظریه تفسیری شورای محترم نگهبان را در مورد اینکه آیا با قوانین تفسیری می‌توان حقوق و شرایطی را که طبق قوانین اولیه برای اشخاص ایجاد شده است خصوصاً در موارد زیر به طور یک‌جانبه زایل نمود، اعلام فرمایند:

- ۱- هنگامی که قانون تفسیری جدید، حوزه شمول قانون اصلی را توسعه می‌دهد به نحوی که برای افراد در زمان مقدم بر تصویب، تکالیفی ایجاد می‌نماید.
- ۲- تجدید یا تضییع حقوق استخدامی که در زمان گذشته برای افراد ایجاد شده است.
- ۳- تأثیر در عقود و معاملات گذشته و سایر تصمیماتی که برای اشخاص غیردولتی، حقوقی ایجاد کرده است.
- ۴- تسری مستقیم یا غیرمستقیم مقررات جزایی به فعل یا ترک فعلی که در گذشته انجام شده است.

رئیس جمهور

اکبر هاشمی رفسنجانی

شماره: ۷۶/۲۱/۵۸۳

تاریخ: ۱۳۷۶/۳/۱۰

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

با سلام، نامه شماره ۷۸۱۰۸ ۱۳۷۳/۱۲/۲۲ مورخ ۱۳۷۶/۳/۷ در جلسه مورخ

شورای نگهبان مطرح شد و نظر تفسیری شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«۱- مقصود از تفسیر، بیان مراد مقتنن است؛ بنابراین تضییق و توسعه قانون در

مواردی که رفع ابهام قانون نیست، تفسیر تلقی نمی‌شود.

۲- تفسیر از زمان بیان مراد مقتنن در کلیه موارد لازم‌الاجرا است؛ بنابراین در

مواردی که مربوط به گذشته است و مجریان برداشت دیگری از قانون داشته‌اند و

آن را به مرحله اجراء گذاشته‌اند، تفسیر قانون به موارد مختصه مذکور، تسری

نمی‌یابد.»

دیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۴- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی

۱- نظر شماره ۱۱۵۸ مورخ ۱۳۶۹/۱۰/۶ شورای نگهبان در پاسخ به استعلام رئیس

اداره حقوقی دادگستری نسبت به تفسیری بودن برخی از نظریات ابرازی شورای

نگهبان در ارتباط با قانون اساسی

شماره: ۷/۵۳۲۷

تاریخ: ۱۳۶۹/۸/۲۹

شورای محترم نگهبان قانون اساسی

خواهشمند است اعلام فرمایید که نظریات ذیل با اکثریت ۴/۳ آراء اعضای محترم

آن شورا اعلام گردیده و تفسیر قانون اساسی است یا خیر.

۱- نظریه شماره م/۴۳-۴۲۹/۱۰/۸

۲- نظریه شماره م/۵۴-۵۹/۱۱/۸

۳- نظریه شماره ۱۳۸۴-۵۹/۱۲/۱۴

۴- نظریه شماره ۴۱۰۱-۵۹/۱۲/۷

۵- نظریه شماره ۸۳۲۴۰-۶۰/۱/۸

و نیز نظریاتی که در جواب به نامه های شماره ۸۵۱۱۴-۸۰/۸/۲ نخست وزیری، ۸۲۵۵-۵۹/۹/۱۲ شورای عالی قضایی، ۷۴۸۴۲-۵۹/۱۲/۷ نخست وزیری، ۷۵۲۸-۶۰/۴/۳ و ۷۱۴۵۰-۵۹/۱۲/۱۰ نخست وزیری و ۲۱۴۸۰-۶۰/۱۰/۲۶ نخست وزیری و ۸۰۳-ق-۶۰/۳/۲۴ مجلس شورای اسلامی اعلام گردیده است.

رئیس اداره حقوقی دادگستری
جمهوری اسلامی ایران
غلامرضا شهری

شماره: ۱۱۵۸
تاریخ: ۱۳۶۹/۱۰/۶

ریاست محترم اداره حقوقی دادگستری جمهوری اسلامی ایران
عطاف به نامه شماره ۷/۵۳۲۷ مورخ ۱۳۶۹/۸/۲۹، «نظریه های عنوان شده در نامه مذکور، عنوان نظر تفسیری دارد و اصولاً نظریاتی که در ارتباط با قانون اساسی از سوی شورای نگهبان ابراز شده، در صورتی که تصریح نشده باشد که مشورتی است، طبق اصل ۹۸ قانون اساسی اعلام شده و تفسیری است.»

قائم مقام دیر شورای نگهبان
حسین مهرپور

۴- ۲. نظر شماره ۲۷۶۱ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۲۸ شورای نگهبان در پاسخ به استعلام معاون رئیس جمهور و رئیس سازمان افزایی اتمی ایران نسبت به امکان نقض قوانین دائم توسط قوانین بودجه سالانه

شماره: ۳۰/۴۲۶۰۸
تاریخ: ۱۳۷۰/۱۲/۲۰

شورای محترم نگهبان
احتراماً ضمن آرزوی توفیق برای اعضاء محترم آن شورا به پیوست تصویر نامه شماره ۳۰/۳۶۷۵۴ مورخ ۱۳۷۰/۱۱/۲^(۱) این سازمان به حضور ریاست محترم

شماره: ۳۰/۳۶۷۵۴

تاریخ: ۱۳۷۰/۱۱/۱۲

حضرت حجت‌الاسلام والملیمین جناب آقای هاشمی رفسنجانی

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

در قانون تأسیس سازمان انرژی اتمی ایران مصوب ۱۶ تیرماه ۱۳۵۳ با توجه به اهمیت و حساسیت فوق العاده و غیرقابل مقایسه با سایر زمینه‌های فنی و صنعتی دیگر در کشور، ماده (۲) قانون یادشده

استقلال سازمان بدین گونه منظور شده است:

«سازمان دارای شخصیت حقوقی و استقلال مالی است و منحصرًا تابع مقررات این قانون و اساسنامه مربوط و آیین‌نامه‌های استخدامی و مالی و اداری مخصوص به خود می‌باشد...».

هنگام تدوین بودجه سال ۱۳۵۸ بر اساس تبصره (۳۷)، استقلال استخدامی و مالی سازمان، تقضی و سازمان از نظر مقررات مالی تابع قانون محاسبات عمومی و از نظر مقررات استخدامی تابع قانون استخدام کشوری گردید. آن جناب به خوبی استحضار دارند که به موازات وضع تبصره (۳۷) قانون بودجه سال ۱۳۵۸ در مورد این سازمان، مقررات مشابهی برای چندین مؤسسه مستقل دولتی دیگر و دانشگاه‌ها وضع گردید، لکن با پیش‌بینی اثرات سوء اجرای این چنین مقرراتی، بسیاری از آنها اساساً به مورد اجراء گذارده نشدند و آن مؤسسات هم استقلال خود را کمافی سابق حفظ نمودند و در مورد دانشگاه‌ها هم تصویب قوانین جدید که همگی در جهت رفع تنگناهای مالی و استخدامی آنان بود، از جمله طرح تماموقت دانشگاه‌ها و یا قانون استفاده از خدمت خارج از وقت اداری اعضاء هیئت علمی، نه تنها از این حیث متحمل خسارته نشدند، بلکه حقوق افراد مشمول چند صد درصد ترمیم شده است. اما اقدامی که ظاهراً از سر دلسویز و رفع تعیض بین دستگاه‌های دولتی صورت گرفته آن چنان ضریب کاری به این سازمان و صنعت نوپایی هسته‌ای در این کشور وارد آورده بجهان آن به سهولت و در مدت محدود میسر نمی‌باشد.

همان‌گونه که جناب عالی نیز وقوف کامل دارند در سال‌های اخیر روز به روز بر اهمیت صنعت هسته‌ای به خصوص سازمان انرژی اتمی ایران و اهداف متنوع آن افروده شده است و همواره کوچکترین فعالیت آن به طور موشکافانه زیر نظر کنکاش دوست و دشمن قرار دارد. به همین جهت سطح انتظارات دولت و مردم نیز به طور قابل ملاحظه‌ای بالا رفته است. اما معلوم نیست چگونه باید از سازمان دست و پا بسته‌ای که با تبصره‌ای شالوده‌های آن سست شده انتظار داشت همپای سازمان‌ها و تشکیلات معظم هسته‌ای بین‌المللی حرکت نماید. تناقض موجود بین اهداف مندرج در قانون تأسیس سازمان و مفاد تبصره (۳۷) منجر به آن گردید که هیئت محترم وزیران در جلسه مورخ ۶/۷/۴ خود لایحه لغو مفاد تبصره (۳۷) قانون بودجه سال ۱۳۵۸ را تصویب و از مجلس شورای اسلامی تقاضای تصویب آن را نماید. کلیات این لایحه به تصویب رسید و برای بررسی در جزئیات به کمیسیون‌های مربوطه ارجاع شد که تاکنون شور دوم آن در جلسه علنی آغاز نگردیده است.

با توجه به نظر شورای محترم نگهبان که چندین سال است اجراء می‌شود، تبصره‌های بودجه نمی‌تواند ناقض قانون اصلی هر دستگاه باشد. بنابراین تبصره (۳۷) قانون بودجه سال ۱۳۵۸ فاقد وجاحت قانونی به نظر می‌رسد. علی‌هذا با عنایت به نظر یادشده شورای محترم نگهبان و در صورت موافقت آن جناب،

جمهوری اسلامی ایران را که جهت اظهار نظر به آن شورای محترم ارسال گردیده است، تقدیم می‌نماید.

همان‌طور که در نامه مذبور معروض شده، این سازمان به دلیل تصویب تبصره (۳۷) قانون بودجه سال ۱۳۵۸، مواجه با تنگناهای مالی و استخدامی عدیدهای گردیده است که با طبع کار سازمان سازگار نیستند و موجب شده‌اند که سازمان نتواند به اهداف منعکس در قانون تأسیس خود صورت تحقق ببخشد. تنگناهای مالی و مشکلات نگهداری و جذب نیروهای متخصص به‌گونه‌ای است که اجرای بهینه و به موقع اکثر طرح‌های تحقیقاتی و اجرایی سازمان را به مخاطره اندخته است.

همان‌طور که مستحضرند آن شورای محترم در خصوص بودجه سال ۱۳۶۴ نظری ابراز کردند که به موجب آن تبصره‌های بودجه نمی‌تواند ناقض قانون اصلی دستگاه‌های دولتی باشد. به نظر این سازمان، تبصره (۳۷) قانون بودجه سال ۱۳۵۸، با توجه به این نظر شورا، وجاحت قانونی ندارد و مانع آن است که سازمان بتواند قانون خاص خود را به مورد اجراء درآورد. خواهشمند است اظهار نظر فرمایند آیا نظر تفسیری مورخ ۱۳۶۴ آن شورای محترم، با عنایت به اصل ۵۲ قانون اساسی، در مورد قانون بودجه سال ۱۳۵۸ نیز قابل تسری بوده و در نتیجه تبصره (۳۷) قانون مذبور می‌تواند در مقابل قانون خاص این سازمان قابل اجراء تلقی شود یا خیر؟^(۱)

رضا امراللهی

معاون رئیس جمهور و رئیس
سازمان انرژی اتمی ایران

→

اجازه می‌خواهد این سازمان از این پس منحصرآ قانون خاص خود را اجراء نماید.

رضا امراللهی

معاون رئیس جمهور و رئیس
سازمان انرژی اتمی ایران

۱. لازم به ذکر است که دفتر رئیس جمهور نامه مذکور را طی نامه‌ای به شماره ۶۱۷۱۳ مورخ ۱۳۷۰/۱۱/۲ همراه با پی‌نوشت ریاست ریاست جمهوری که موقم نموده بود: «شورای محترم نگهبان لطفاً نظر بدهید» به شورای نگهبان ارسال نمود و دیرخانه شورا طی نامه‌ای به شماره ۲۴۵۲ مورخ ۷۰/۱۱/۱۵ در پاسخ نوشت: «در خصوص استقلال سازمان انرژی اتمی چون موردی برای اظهار نظر شورای نگهبان در این خصوص وجود ندارد، باید متظر تصویب لایحه مطروحه در مجلس ماند.»

شماره: ۲۷۶۱
تاریخ: ۱۳۷۰/۱۲/۲۸

جناب آقای مهندس رضا امراللهی
معاون رئیس جمهور و رئیس سازمان انرژی اتمی
عطف به نامه شماره ۳۰/۴۲۶۰۸ مورخ ۷۰/۱۲/۲۰، موضوع در جلسه شورای
نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی اعضای شورا قرار گرفت، اعضاء حاضر در
جلسه متفقاً نظرشان بر این بود که:

«شورای نگهبان در خصوص مغایر بودن تبصره‌های بودجه با قانون اصلی
دستگاه‌های دولتی، نظر تفسیری ابراز نداشته و اگر منظور نظریه مورخ
۱۳۶۳/۱۲/۱۹ شورا در خصوص تعدادی از تبصره‌های بودجه سال ۱۳۶۴ است،
نظر مزبور، نظر تفسیری نبوده و صرفاً در مورد خودش یعنی لایحه بودجه سال
۱۳۶۴ کاربرد دارد و به هر حال قابل تسری به قوانین قبلی نیست. حل مشکل
مطرح شده در نامه فوق‌الذکر از طریق مجلس شورای اسلامی و تصویب قانون
امکان‌پذیر است و در محدوده اختیارات شورای نگهبان نیست.»

قائم مقام دبیر شورای نگهبان
حسین مهرپور

۳-۴. نظر شماره ۱۵۴۰/۲۱/۷۹ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۲۰ شورای نگهبان در پاسخ به
استعلام وزیر نیرو نسبت به تسری یا عدم تسری تفسیر قانون به موضوعات مختومه شده
شماره: ۱۸۴۴۸/۴۰/۱۰۰

تاریخ: ۱۳۷۹/۳/۳۰

حضرت آیت‌الله جناب آقای جنتی
دبیر محترم شورای نگهبان
با سلام و تحييت

همان‌گونه که استحضار دارید شورای محترم نگهبان طی نظریه شماره ۵۸۳/۲۱/۷۷
مورخ ۱۳۷۶/۳/۱۰ در خصوص تفسیر قوانین چنین اعلام نظر فرموده‌اند:
...

۲- تفسیر از زمان بیان مراد مقتنن در کلیه موارد لازم الاجرا است؛ بنابراین در مواردی که مربوط به گذشته است و مجریان برداشت دیگری از قانون داشته‌اند و آن را به مرحله اجراء گذاشته‌اند، تفسیر قانون به موارد مختصه مذکور تسری ندارد. استنباط این وزارت از توضیح قسمت اخیر نظریه تفسیری آن شورای محترم این است که چنانچه موضوعی مختصه نشده، بلکه بعد از تفسیر قانون به اجراء در می‌آید و امکان استفاده از نظریه تفسیری نسبت به مورد وجود دارد، اولی تبعیت از نظریه تفسیری است؛ زیرا با انجام تفسیر معنای واقعی و حقیقت هدف قانون گذار برای مجریان روشن و ابهامات و شباهاتی که در استنباط از آن وجود داشته زائل می‌گردد؛ لذا مستدعی است نظریه شورای محترم نگهبان را در این خصوص به این وزارت ابلاغ فرمایید.

حبيب الله بيطرف

وزیر نیرو

شماره: ۷۹/۲۱/۱۵۴۰

تاریخ: ۱۳۷۹/۱۰/۲۰

جناب آقای مهندس بيطرف

وزیر محترم نیرو

عطف به نامه شماره ۱۸۴۴۸/۴۰/۱۰۰ مورخ ۱۳۷۹/۳/۳۰ مبنی بر تقاضای ارائه توضیح نسبت به نظر تفسیری شماره ۷۶/۲۱/۵۸۳ مورخ ۱۳۷۶/۳/۱۰، بدین وسیله اعلام می‌گردد:

«همان‌طوری که در نظریه تفسیری شماره ۷۶/۲۱/۵۸۳ مورخ ۱۳۷۶/۳/۱۰ آمده است که تفسیر از زمان بیان مراد مقتنن در کلیه موارد لازم الاجرا است با این قید که به موارد مختصه تسری نمی‌یابد، بنابراین چنانچه تا هنگام لازم الاجرا شدن تفسیر قانون، موضوعی مختصه نشده باشد باید مطابق نظریه تفسیری اقدام گردد.»

دیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۴- نظر شماره ۱۳۸۰/۸/۱۴ مورخ ۸۰/۲۱/۲۵۳۴ شورای نگهبان در پاسخ به

استفسار مدیر کل حقوقی و امور مجلس دیوان محاسبات کشور نسبت به مفاد اصل ۱۴۱ قانون اساسی

شماره: ۲/۲۰۱/۴۶۴

تاریخ: ۱۳۸۰/۸/۷

حضرت آیت‌الله جنتی «دام عزه»

دییر محترم شورای نگهبان

با سلام و تحيات الهی

خواهشمند است با توجه به اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی نظریه تفسیری آن شورای محترم را در خصوص موارد ذیل اعلام فرماید:

الف) با توجه به اینکه در صدر اصل مرقوم «معاونان وزرا، استانداران و برخی مقامات دولتی» ذکر نشده‌اند، آیا در این‌گونه «مقامات» در زمرة کارکنان دولت بوده و از کارمندان دولت محسوب می‌شوند؟ و به عبارتی در صورتی که معاون وزیر از بین اشخاصی غیر از کارکنان دولت به این سمت منصوب شود، آیا ممنوعیت داشتن دو شغل، ناظر به وی نیز می‌باشد یا خیر؟

ب) منظور از «تعاونی ادارات و مؤسسات» در ذیل اصل مارالذکر چیست؟ آیا شامل همه تعاونی‌هایی می‌شود که کارکنان دولت در آن سرمایه‌گذاری نموده‌اند و یا فقط شامل تعاونی‌هایی می‌شود که دستگاه‌های دولتی به منظور رفاه پرسنل خود به موجب قوانین استخدامی مکلف به ایجاد آن می‌باشند (مثل تعاونی مصرف موضوع ماده ۵۲ قانون استخدام کشور)؟

ج) آیا منظور از سمت آموزشی در شق اخیر اصل مرقوم، اعضای هیئت علمی و مدرسان دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی و تحقیقاتی بدون سمت اداری نظیر رئیس دانشکده، مدیر گروه و ... می‌باشند یا مدرسانی با وصف دیگر؟
اعلام نتیجه موجب امتنان است.

فتح الله رحیمی

مدیر کل حقوقی و امور مجلس

دیوان محاسبات کشور

شماره: ۸۰/۲۱/۲۵۳۴

تاریخ: ۱۳۸۰/۸/۱۴

جناب آقای رحیمی

مدیر کل محترم حقوقی و امور مجلس دیوان محاسبات کشور

با سلام

احتراماً عطف به نامه شماره ۲۰۱/۴۶۴ مورخ ۸۰/۸/۷ بدین وسیله اعلام می‌دارد
با توجه به آیین‌نامه داخلی شورای محترم نگهبان، درخواست تفسیر اصول قانون
اساسی می‌باشد از سوی سران سه قوه صورت بگیرد که بدین ترتیب رسیدگی به
سؤالات جناب عالی مقدور نمی‌باشد.

توقفیقات جناب عالی را از خداوند متعال خواستارم.

رئیس دفتر دبیر شورای نگهبان

رضا یگناه

۵- تذکرهای ارشادی و قانونی شورای نگهبان

۱. تذکر شماره ۷۹/۲۱/۸۹۲ مورخ ۱۳۷۹/۷/۳ شورای نگهبان به شورای عالی
انقلاب فرهنگی در خصوص مرجعیت شورای نگهبان در تفسیر اصول قانون اساسی، از
جمله اصل ۲۶

شماره: ۷۹/۲۱/۸۹۲

تاریخ: ۱۳۷۹/۷/۳

ریاست محترم شورای عالی انقلاب فرهنگی

با سلام

با توجه به نامه شماره ۱۸۱۳/د/ش مورخ ۱۳۷۹/۵/۲۵ دبیر محترم شورای عالی
انقلاب فرهنگی مبنی بر ارائه متنی به اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی جهت
تفسیر اصل ۲۶ قانون اساسی، موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۹/۶/۲۳ شورای نگهبان
طرح شد و به شرح زیر اظهار نظر گردید:
«مطابق اصل ۹۸ قانون اساسی تفسیر هر یک از اصول آن، انحصاراً بر عهده
شورای نگهبان است و هیچ مرجع دیگری حق تفسیر هیچ‌یک از اصول قانون
اساسی را ندارد.»

لذا مقتضی است دستور فرمايند موضوع در دستور کار قرار نگرفته و اقدامی ناسازگار با قانون اساسی به عمل نیاید.

دبير شورای نگهبان

احمد جنتی

امام خمینی (ره):

وازشورای محترم نکهبان می خواهیم و توصیه می کنیم، چه در نسل حاضر و
چه در نسل های آینده که با کمال دقت و قدرت وطناییت اسلامی و ملی خود
را ایفا و تحقیق قدرتی واقع نشود و از قوانین مخالف با شرعاً مطرب و
قانون اساسی بدون هیچ ملاحظه ای جلوگیری نمایند.

(صحیح امام رج ۲۱: ص ۴۲۲)

آدرس: تهران، خیابان شهید سپهبد قرنی،
کوچه شهید دهقانی نیا (خسرو سابق)، پلاک ۱۲
صندوق پستی: ۱۴۶۳ - ۱۴۵۱ - ۱۳۱۴۵
تلفکس: ۰۲۱ - ۸۸۳۲۵۰۴۵
info@shora-rc.ir
www.shora-rc.ir

